

Неллі БОНДАРЕНКО, Сергій КОСЯНЧУК
(Київ, Україна)

**ДІАЛОГІЧНІ МЕТОДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ
РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ**

Розвиток емоційного інтелекту з погляду педагогічної науки і практичної діяльності закладів загальної середньої освіти (з сімейним навчанням включно) обґрунтовується

як необхідна умова для створення не тільки ситуацій успіху чи можливостей відчувати радість, задоволення, піднесення, впевненість у власних здібностях, а й як інструмент забезпечення психострунності особистості [4]. Педагог-предметник має дбати про створення сприятливого освітнього середовища за доброзичливо-творчої, емоційно-позитивної, патріотично-свідомісної атмосфери, яка «різноманітну цікаву діяльність здобувачів освіти» спрямовує у річище «розкриття потенціалу особистості, вияву й застосування кращих особистісних, моральних і громадянських якостей» [1, 3; 3; 7].

Розвиток емоційного інтелекту як феномена неможливий без зрозуміння педагогом своїх учнів, тому лише діалогічними методами навчання не обійтись. Тож учитель має досліджувати потреби і рівень знань учнів, знати їх очікування, щоб професійно адаптувати навчальний матеріал. Водночас взаємодії й обміну думками під час уроків слід відводити певний час, зокрема на виконання діалогічних вправ і дискусій, підтримуючи разом і емоційний зв'язок задля сприятливої атмосфери, взаєморозуміння й підтримки.

Оцінка реакцій учнів також може стати важливим інструментом формування і розвитку емоційного інтелекту шляхом пластичного реагування на запитання і потреби учнів. Тому це є важливим нарівні з розумовими операціями, що «здійснюються у зв'язку з предметною діяльністю здобувача освіти і характером його спілкування» [5, 106].

Діалогічні методи навчання можуть бути корисними для розвитку емоційного інтелекту учнів, оскільки вони сприяють взаєморозумінню, співпраці й відчуттю емоційного зв'язку. Дискусія, діалог, такі методи як історія успіху (Storytelling), шість капелюшків мислення, гри, синектики тощо дають змогу учням не лише висловлювати свої думки, а й виражати почуття, викликані змістом обговорюваної теми. Вільний обмін інформацією і виявлення різних поглядів спонукає до аналітичності, аргументованості, вироблення умінь слухати й реагувати на думки інших. Діалогічні методи навчання у поєднанні з розвитком емоційного інтелекту учнів задіюють ключові механізми, що стимулюють емпатію, актуалізують здатність співпереживати, співрадіти, розвивають уміння ефективно й толерантно спілкуватися, сприяють покращенню комунікабельності тощо. У цьому контексті розгортається саморегуляція емоцій (під час застосування діалогічних методів і відповідних засобів навчання здобувачі освіти вчать керувати своїми емоціями, висловлювати їх адекватно, шукати й знаходити конструктивні шляхи розв'язання проблемних ситуацій. Участь у діалогах і колективних обговореннях формує дружні й підтримуючі стосунки між учнями, що є важливим для їх емоційного комфорту. Діалогічні методи навчання за добору адекватних форм і засобів їх реалізації стають ефективними у процесі розвитку емоційного інтелекту, адже формується емпатія й покращуються комунікаційні уміння за саморегуляції емоцій і позитивних міжособистісних стосунків. Загалом методика навчання має оновлюватися з огляду на трансформацію, осучаснення і збільшення кількості засобів, за допомогою яких реалізуються методи, «ґрунтуватись на національних надбаннях, європейському і світовому досвіді» [6, 89].

Емоційний інтелект і творчі здібності особистості, з погляду науковців, «проявляються у створенні нею нового оригінального продукту, що є змістом творчої діяльності [2, 94]. На думку педагогічних працівників, має «відбуватися процес освітнього

віддзеркалення, тобто перехід його у площину приватності і проявлятися самозавданнями з інтелектуального розвитку самих здобувачів освіти – самотужки пізнавати світ професій і через це пізнання шукати своє Я-у-соціумі [8, 259]. І в цьому суперечностей ми не вбачаємо, адже емоційний інтелект і творчі здібності базовані на емоційній пластичності, хоча й мають ці поняття різні значення й відтінки. Поняття «емоційна пластичність» вказує передовсім на здатність учня плавно переходити від однієї емоції до іншої. При цьому емоційна стабільність трансформацій не зазнає. Емоційна пластичність дає змогу учневі адаптуватися до навчально-ситуаційної мінливості, проявляти контекстноємні емоції, вільні від шаблонів поведінки. Емоційна пластичність як здатність емоційної системи учня змінюватися й адаптуватися охоплює власний досвід, здобуті знання й навчання загалом. Учні з такими спроможностями можуть вивчати зміни власних емоційних реакцій і вдосконалювати свою емоційну реактивність. Тож емоційна пластичність як якість особистості є важливою у процесі розвитку емоційного інтелекту.

Діалогічні методи навчання, такі як дискусія, діалог, історія успіху (Storytelling), шість капелюшків мислення, гри, синектики тощо характеризуються значним потенціалом для розвитку емоційної пластичності, креативності й емоційного інтелекту. Утім, традиційними засобами навчання потенціал цих діалогічних методів не розкривається сповна. Тож пропонуємо педагогічним працівникам звернути увагу на такі малозастосовні і водночас перспективні форми й засоби як: віртуальна реальність; онлайн-платформи для проведення дискусій і обговорень; ігрові платформи для навчання; інтерактивне відео (застосування відеоматеріалів з можливістю вибору сценаріїв для обговорення); інтерактивні вебінари і майстер-класи; інтерактивні книги й електронні ресурси; мобільні додатки; подкасти й аудіокниги; симуляції; синхронні й асинхронні обговорення; технології штучного інтелекту; фліп-уроки тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Н.В. Виховання громадянськості старшокласників на уроках української мови. *Дивослово*. 2019. №3. С. 2–6. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717262/>.
2. Бондаренко Н.В. Мейнстрім освітнього прогресу в Україні – компетентність ↔ креативність. *Science progress in European countries: new concepts and modern solutions*. Papers of the 9th International Scientific Conference. Stuttgart, Germany. Stuttgart: ORT Publishing, 2019. Pp. 91–102. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/716981/>.
3. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. *Аксіологічний концепт національно-патріотичного виховання*. Київ: Фенікс. 2023. 52 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734569/>.
4. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. Психологічна й психолого-педагогічна підтримка учнів як чинники розвитку психострунності особистості. *Modern problems of science, education and society*. SPC «Sci-conf.com.ua». Kyiv, Ukraine. 2023. Pp. 476–482. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736942/>.
5. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. Соціальний аспект формування українськомовної компетентності старшокласників. *Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка*. Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2018. Вип. 3. С. 99–113. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/711129/>.

6. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. Українська мова у фокусі перспектив реформування старшої школи. *Молодь і ринок*. 2018. №4(159). С. 86–92. (DOI: 10.24919/23084634.2018.131492). URI: <http://lib.iitta.gov.ua/710290/>.

7. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. *Українська патріотика: тексти і завдання. 5–11 класи*. Навчально-методичний посібник. Київ: Фенікс, 2024. 144 с. URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738206/>.

8. Косянчук С.В. Читання у процесі формування культури інтелектуального життя особистості: соціальний вектор реалізації педагогічних технологій профільного навчання. *Problems of implementation of science into practice*. Oslo, Norway, Bookwire by Bowker, 2020. Pp. 258–261. URI: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720160/>.